

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

א

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

ליסען ניכטו איבריג :
 (לה) בלאס דאז פיה נאמען
 וויר אונז, אונד דיא בייטע
 דער שטאדטע, דיא וויר
 איינגענאמען : (לו) פאן
 ערער אן, דאז אס אנפער
 דעז באכעז ארנן ליגט לבוז
 נאך גלעד, וואר אונז קיינע
 שטאדט צו מאכטיג : דען
 אונזער גאטט גאב אונז
 אללעז פרייז : (לז) נור דאז
 לאנד דער קינדער עמון בע
 ריהרטעט איהר ניכט : דען
 גאנצען שטריך אס באכע
 יבק, דיא שטאדטע אויף
 דעס געבירגע, אונד אללעז,
 וואז אונז דער עוויגע אונזער
 גאטט פערבאטהען :
 ג (א) וויר וואנדטען אונז
 אונד צאגען הינויף
 נאך בשן : דא ריקטע אונז
 עוג, קאניג צו בשן, מיט
 זייער גאנצען מאכט,
 ענטגעגען

השארנו שריד : לה רק הבהמה
 בזנו לנו ושלל הערים אשר
 לכדנו : לו מערער אשר ער
 שפת נחל ארנן והעיר אשר
 בנחל ועד הגלעד לא היתר
 קריה אשר שגבה ממנו את
 הכל נתן יהוה אלהינו לפנינו :
 לו רק אל ארץ בני עמון לא
 קרבת כריד נחל יבק וער
 ההר וכל אשר צודה יהוה
 אלהינו : ג א וגפן ונעל הרד
 הבשן ויצא עוג מלך הבשן
 לקראתנו הוא וכל עמו לא
 למלחמה

ר ש י

תרגום אונקלוס

בזה שהיתה חניכה עליהם ובהיום איש לו
 וכשנאו לבית עוג כבר היו שבעים ומלאים
 והיה' בזויה בעיניה' ומקדשין ומשליכין בהמה
 ובגדים ולא נטלו כי אס כסף והבז לכך נאמר
 בזוטו לנו לטון בזיון כך נדרש בספרי בפרשת
 וישב ישראל בשעים : (לז) כל יד כחל יבוק
 כל אכל כחל יבוק : וכל אשר נזה ה' אהינו
 שלא לכבוש הכסנו :
 ג (א) ונסן ונעל כל כד נסון הוא עלייה :
 פיה נחר יבקא וקרני טורא וכל די פקיד יי אלהנא :
 ג (א) ואת פנינא וסליקנא אורח מתנן ונפק עוג מלכא דמתנן לקדמותנא
 הוא וכל עמיה

אשארנא משיוזב : (לה) לחוד בעירא
 בזנא לנא ועדי קרויא די כבשנא :
 (לו) מערער די על פיה נחלא דארנן
 וקרמא די בנחלא ועד גלעד לא הות
 קרמא די תקיפת מננא יתכולא
 מסר יי אלהנא קדמנא : (לז) לחוד
 לארעא בני עמון לא קריבתא כל
 לאנחא

באור

(לה) ושלל הערים אשר לכדנו, בזוטו לנו :
 מוסך עמנו ואחר עמו : יד, כמו שפת, מקום שאכל הכחל : וכל אשר צוה, כל המקום
 אשר נזה ה' אלקינו שלא נכבוש, לא כבשנו : ונפן
 ואת פנינא וסליקנא אורח מתנן ונפק עוג מלכא דמתנן לקדמותנא
 הוא וכל עמיה

אשר נזה ה' אלקינו שלא נכבוש, לא כבשנו : ונפן

דברים ג

תרגום אשכנזי יח

למלחמה אדרעי: ^ג ויאמר
יהוה אלי אל-תירא אתו כי
בידך נתתי אתו ואת-כל-עמו
ואת-ארצו ועשית לו כבאשר
עשית לסיחון מלך האמרי אשר
יושב בחשבון: ^ג ויריתן יהודה
לא אלהינו בידנו גם את-עוג מלך-
ערב הבשן ואת-כל-עמו ונכחו-עד-
הנה בלתי השאירו-רו שריד:
וינלכד את-כל-עריו בעת
בשן ההוא לא היתה קריה אשר
עמו לא-לקחנו מאתם ששים עיר
כל-חבל ארזב ממלכת עוג

בבשן

ענטגעגען נאך אדרעי, צור
של אכט: (ב) דער עוויגע
אבער שפראך: פֿירכטע איהן
ניכט! איך געבע איהן, זיין
גאנצעו פֿאלק אונד זיין
לאנד, אין דיינע געוואלט:
דו זאל לוזט איהם טהון,
וויא דוא דעם סיחון, קאניג
אמרי געטראזן, דער צו
חשבון ווארנט: (ג) אל און
גאב דער עוויגע, אונזער
גאסט און דען עוג קאניג
צו בשן אונד זיין גאנצעו
פֿאלק אין אונזרע געוואלט:
ויר שלוגען איהן אויף דאז
הויפט, זא דאס איהם ניכט
איבריג בלייב: (ד) אללע
זיינע שטאדטע נאמען וויר
אין: דא בלייב קיין ארט
צוריק, דען וויר איהנען ניכט
אבנאמען: זעכציג שטאדטע,
דען גאנצען שטריך ארגב,
וועלכעו דאז רייך דען עוג

13

ר ש י

(ב) אל תירא אותו. ונסיון לא הוכיח
לומר אל תירא אותו אלא עתירא היה משה
אלא תעמוד לו זכות שמש לאברהם שזמר
ויבא הפליט והוא עוג: (ד) סבל ארגוב.
מתרגומין בית פלך טרכונא וראיתי תרגום
ירושלמי במגילת אסתר קורא פלטין טרכונין
למדתי סבל ארגוב הפרסיא היכל מלך כלומר
שהמלכות נקראת על שמה וכן את הארגוב
דמלכים (מלכים ב' ט"ו) אלל היכל מלך הרגו

(ד) וקבשנא ית כל קרוהי
בשנא ההוא לא הות קרתא די לא נסיכנא מנהון שתין קרוין כל בית

במתנן

באור

(א) ונפן ונעל, כל זר נפון הוא עליי: (ג) עד בלתי השאיר לו, כל א' מישא
שריד, והוא פעל עבר (הראב"ע), ויתכן שעד בלתי השאיר מוסב על ה' אלקימו,
מלת לו על עוג מלך הכנען: כל חבל ארגב, כתרגומו כל בית פלך טרכונא פי' בערוך ערך
טך

ומה
אשר
על
אשר
יתו
את
נו
לא
ער
הנה
הנה
בשן
עמו
ה
עירא
שנא
ארגוב
מסרית
אחות
כפולא
לחוד
א כל
מותרת
זא
בראש
המקום
ז

בבשן: ה כל אלה ערים בצורת
 חומה גבוהה דלתים ובריח לבד
 מערי הפרוי הרבה מאד:
 ו ונחרם אותם כאשר עשינו
 לסיחון מלך השבון החרם כל
 עיר מתם הנשים והטף: ז וכר
 הכהמה ושלל הערים בנונו
 לנו: ח ונקח בעת ההוא את
 הארץ מיד שני מלכי האמורי
 אשר בעבר הירדן מנחל ארנו
 עד החרמון: ט צידנים יקראו

צו בשן אוזמאכט: (ה) אללע
 דיזע שטאדטע ווארען בע-
 פעזטיגט, דואטטען האהע
 מויארן, טרארען אונד
 ריגעל: אויסער דען אפנען
 פלאטצען, דערען זעהר פיל
 ווארען: (ו) וויר פערבאנגע
 טען זיא, עבען זא וויא וויר
 דעם סיחון קאניג צו חשבון
 געטהאן האטטען: פערבאנגע
 טען נעמליך אללעו פאלק
 אין דער שטאדט, ווייכער,
 קינדער: (ז) אונד דאז פיה
 נעכט אללער בייטע אויז
 דען שטאדטען פלינדערטען
 וויר: (ח) אויף דיזע וויזע
 עראבערטען וויר דאמאלז
 דאז לאנד דער ביידען אמרשן
 קאניגע, וועלכען אויף דיזער
 זייטע דען ירדנ'ז ליגט, פאם

לחרמון

בערג חרמון: (ט) דיזען בערג חרמון נעננען

באכע ארנו אן, ביו אן דען

תרגום אונקלוס

ר ש"י

במתנן: (א) כל אליו קרויו פרוי
 מקפו שאר די לחין דשין ועבריו בר
 מקרוי פצתיא דסניאן לתרא:
 (ו) וגמרנא יתחון פטא בעבדנא
 לסיחון מלכא דחשבון וגמרנא ית
 כל קרויא גבריא נשיא וטפלא:
 (ז) וכל בעירא וערי קרויא פגנא
 קנא: (ח) וגסגנא בעדנא תחיא ית

פקח בן רמליהו למנחס למדתי שכך נקראת
 שם האכרכיא: (ה) מערי הפרזי פרוות
 ופתחות בלא חומה וכן פרוות תשב ירושלים
 (זכריה ב'): (ו) החרם. לשון הויה הלך
 וכלות: (ח) מיד מרשות: (ט) צידונים
 יקראו לחרמון וגו'. ובמקום אחר הוא אומר
 ועד הך שילון הוא חרמון הרי לו ארבעה
 שמות למה הזכרכו ליכתב להגיד שכן ארץ
 ישראל שהיו ארבע מלכויות מתפארות בכך זו
 אומרת

ארעא מיד תרין מלכי אמוראא די בעברא הירדנא מנחלא דארנון עד
 טורא דחרמון: (ט) צידונאי קרו

לחרמון

באור

טרך, טרכנא שם מחו בלשון יוני, וכן פתר המתרגם האשכנזי: (ה) חומה גבוהה דלתים
 ובריוח, כמו בחומה גבוהה ודלתים ובערים: מערי הפרוזת, ערים פתוחות שאין להם
 חומה ולא מצד, וכן פרוות תשב ירושלים (זכריה ב'), ומלת פרוי שם: (ו) החרם,
 עקור במקום עבר לרבים מדברים בעדס, והוא כמו באור אל הקודס, ונחרם אותם כאשר
 עשינו לסיחון, דהיינו החרם כל עיר מתים וגו', וכן תרגם המתרגם: (ט) צידונים,
 קראו

דברים ג

תרגום אשכנזי יט

לְחַרְמוֹן שְׂרִיז וְהָאֲמֹרִי יִקְרָאוּ
לוֹ שְׁנִיר: י כֹּל י עֲרֵי הַמִּישָׁר
וְכָל הַגִּלְעָד וְכָל הַבָּשָׁן עַד
סֹלְכָה וְאֲדָרְעֵי עֲרֵי מַמְלַכְתָּהּ
עוֹג בַּבָּשָׁן: יא כִּי רַק עוֹג מֶלֶךְ
הַבָּשָׁן נִשְׁאָר מִיֵּתֶר הַרְפָּאִים
הִנֵּה עֲרָשׁוֹ עֲרֵשׁ בְּרוּל הֵלֵךְ

נעננען דיא צידנים שרין ,
אונד דער אמרי נעננט איהן
שניר : (י) אללע שטאדטע
אין דער עבנע , גאנץ גלעד ,
גאנץ בשן , ביו סלכה אונד
אדרעי , וועלכע צום רייכע
עוג'ו צו בשן געהארען :
(יא) דיוער עוג וואר דער
איינציגע , דער נאך פאן דען
רווען איבריג וואר : זיינע
בעטשטאט פאן אייזען
איזט

הוא

תרגום אונקלוס

ר ש י

לְחַרְמוֹן שְׂרִיז וְאֲמֹרִאֵי קָרוּ לִיה
טוֹר תְּלָגָא : (י) כֹּל קָרוּי מִישָׁרָא
וְכָל גִּלְעָד וְכָל מַתְנָן עַד סֹלְכָה
וְאֲדָרְעֵי קָרוּי מַלְכוּתִיהָ דְעוֹג בְּמַתְנָן :
(יא) אָרִי לְחוּד עוֹג מַלְכָא דְמַתְנָן

אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי יקרא:
שניר . הוא שלג בלשון אשכנזי ובלשון כנען :
(יא) מיתר הרפאים . שהרגו אמרפל וסביריו
בעשתרת קרבים והוא פלט מן המלחמה שאל'
ויבא הפליט זה עוג : באמת איש . באמת
עוג

אֲשֶׁתֶּאֱרַר מִשְׁאֵר גַּבְרִיאֵל הָאֵל עֲרֵשִׁיהָ עֲרֵשָׁא דְפְרוּלָא הָקָא

היא

באור

קראו לחרמון שריון , ובמקום אחר הוא אומר הר שאון הוא חרמון (דברים ד') הרי לו
ארבעה שמות , למה הוצרכו לכתוב להגיד שבה ארץ ישראל , שהיו ארבעה מלכויות מתפארו'
בכך , זו אומרת על שמי יקרא , וזו אומרת על שמי יקרא (רש"י) : ולפי פשוטו ירצה הכתוב'
לסמן המקום בכל שמותיו כדרכו על הרוב : שניר , הוא שלג בלשון אשכנזי ובלשון כנען
(רש"י) : וכל המקרא הזה אינו כ"א מאמר מוסגר : (י) לערי המישר , מוסב ל ונקח בעת
היא שלמעלה : (יא) הנה ערשו ערש ברזל , עריסה של קטן כשהי' תינוק ביושי ל בנ"ח
(וויג'י) : ערש ברזל , לפי שכהיה קטן היה חזק מאוד , ובהשתטחו היה משבר ערש של
עץ , לכך עשאוהו של ברזל , כי לאדם גדול שיש בו דעת לא היה כריך לכך : הלה דוויא
ברבח בני עמון , עדיין מונחת שם במקום שנתגדל בקטנותו , לתמאה שהיה גדול בקטנותו
כל כך , אבל מטת אדם גדול אין רגילין להצניע במקום אחד , כי בהרבה מקומות יש לו מטות
(הרשב"ם) : ואין דבריו עולים יפה לומר שהי' בקטנותו גדול כל כך שיצטרך מטת אורך תשע
אמות ורוחב ארבע אמות , לכן נראה דברי הרשב"ן שאמר , ענין הכתוב שאל להגיד כי עוג
זה נקרא מלך האמרי בעבור כי מלך עליהם , אבל הוא עבני מן הרפאים הוא , ולהגיד על
גדלו וגבהו , כי היו הרפאים עם גדול ורם כענקים , אמר כי ערשו ערש ברזל , לא יסבול
אותו ערש עבים כאשר בני אדם , והיא צעיר רבה , שהיתה עיר מושבו , וכאשר השמידו בני
עמון את הרפאים כאשר נזכר למעלה וכלכדה עירו , נכל הוא לבדו מידם : והוא שאמר כי
רק עוג נשאר מיתר הרפאים , והנה כאשרה מטתו שמה ברבה , אשר היא עתה לבני עמון ,
והעמונים קימו לעדות כי השמידו עם גדול ורם והאיש הגבור אשר כגיבה ארזים גבהו וסבון
הוא כאלונים לבדו ממוט מלכותו , והוא טעם הלה כלומר הנה העדות קיימת שהיא ערש ברזל
ארוכה ורחבה מאד , וקיימת היא ברבת בני עמון , כי ערשו אשר בעשתרות היתה לשלל
ואבדן

הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע
 אֲמוֹת אַרְבֶּה וְאַרְבַּע אֲמוֹת
 רִחְבָּה בְּאֲמַת-אִישׁ: יב וְיָתֵר
 הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשֶׁנוּ בְּעֵת הַהוּא
 מִעַרְעָר אֲשֶׁר-עַל-נְחַל זַרְזָנִים
 וְהַצִּי הַר-הַגִּלְעָד וְעַד יוֹתֵר
 לְרֵאשִׁי וְרֵגְדֵי: יג וְיָתֵר הַגִּלְעָד
 וְכָל-הַבָּשָׁן מִמְּלַכַת עוֹג נְתַתִּי
 לַחֲצֵי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה כָּל הַחֵבֶר

איזט נאך צו רבה דער
 זאגע עמון צו זעהען, דיא
 לאנגע דערזעלבען האט ניין
 עללען אונד דיא ברייטע
 פיער עללען, יעדע זא גראס
 אלו דער פאדעראם איינען
 מאנעו: (יב) דיזען לאנד
 נאמען וויר דאמאלו זיין
 בעזיטן: פאן ערער דאז
 אס באפע ארנן ליגט, דאז
 האלבע געבירגע גלעד,
 נעכט אללען שטאדטען גאב
 איך דעם ראובנשן אונד גרשן
 שטאממע: (יג) דאז איבריגע
 גלעד, אונד גאנץ בשן, ווא
 עוג רעגירטע: גאב איך דעם

הארגב

ארגב

נעמליך דען גאנצען שטריך

רש"י

תרגום אונקלוס

היא ברבת בני עמון תשע
 ארבע וארבע אמין פותיה באמת
 מרד: (יב) וית ארעא דרא יריתנא
 בעדנא החיא מערער די על נחלא
 דארנן ופלגות טורא דגלעד וקרזחי
 יתבית לשבט ראובן ולשבט גד:

עוג: (יב) ואת הארץ הזאת האמורה למעלה
 מנחל ארנן ועד הר חרמון: ירשנו בעת ההיא
 מערוער אשכ על נחל ארנן. אינו מחובר
 לרשנו של מקרא אשכ לסופו על נתי לראובני
 ולגדי אשכ לענין ירושה עד הר חרמון הי'
 (יג) ההוא יקרא ארץ רפאים. היא אותה
 שכתתי

(יג) ושאר גלעד וכל מתנן מרכותא דעוג ויתבית לפלגות שבטא דמנשה
 כל בית פלך

תרכונא

באור

ואבדן, ע"כ: באמת איש, באמת כל אדם, והנה הוא כפל (למדוד אמת איש באמת
 איש), ולא יתכן להיות באמתו (באמת עוג עמו כמו שפירוש רש"י וכוו שתרנס אונקלוס
 באמת מלך ורבוטו באמת עוג), כי מה בא הכתוב ללמד (כלומר אחרי שלא ידענו מדתו
 כמה היתה הנה לא נדע אס יאמר באמתו), ועוד שלא יח' נכלס אדם כלל (כי אס הי' גוף
 העוג ארץ תשעה או שמונה פעמים כמו האמה, ע"כ שלא הי' לו כלס אדם כלל (הראב"ע
 בקבת תוספת באור): (יב) ואה הארץ הואה ירשנו, כמו אשר ירשני, כלומר ואת הארץ
 הזאת אשר ירשנו כך הנחלתי: מערוער וגו' נתתי לרתיבתי וגו', וכן דעת הרמב"ן: ואולם
 המתרגם האשכנזי שס מאמר ואת הארץ ירשנו בעת ההיא מאמר נכדל, אף שכבר נאמר
 ונקח בעת ההוא את הארץ, אין זו כפל הדברים כי הנה הלקיחה הוא בלבד התגברות על
 עס היושב בה ולבידת הערים מהס לא חלוקת הערים הכלכדים ולא הירושה והישיבה וכן
 תרגם (נאמן וויר דאמאלס אין בזין): (יג) לכל הבשן ההוא יקרא, פי' וכל חכל הארגב
 לכל הבשן אשר הוא נקרא ארץ רפאים, כלשון וכל ההקדש שמש הדוחה ושאלו בן קיש (ד"ה

ק

הָאֲרֻגְבִּי לְכָל־הַבֶּשֶׂן הַהוּא יִקְרָא
 אֲרֵץ רַפְאִים: יד יֵאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה
 לָקַח אֶת־כָּל־הַבָּל אֲרֻגְבִּי עַד־
 גְּבוּל הַגִּשּׁוּרִי וְהַמְעַכְתִּי וַיִּקְרָא
 אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־הַבֶּשֶׂן הַזֶּה
 יֵאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה: שביעי
 טו וְלִמְכִיר נָתַתִּי אֶת־הַגְּלֵעָד:
 טז וְקִרְאוּבֵנִי וְלִגְדִי נָתַתִּי מִן־
 הַגְּלֵעָד וְעַד־נַחַל אֲרֻנֵּן תּוֹךְ
 הַנַּחַל וְגַבְלִי וְעַד־יְבֶק הַנַּחַל
 גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן: יז וְהָעֵרְבָה
 וְהִירְדֵן וְגַבְלִי מִכְּנָרֶת וְעַד יַם
 הָעֵרְבָה

אֲרֻגְבִּי, דער צו בשן גע-
 האַרטע: דווען וואַר דאַן
 ריווענל אַנד גענענטט:
 (יד) אַלליון, יאיר זאָהן מנשה
 נאַם דען גאַנצען שטריק אַרוב
 איין, ביו אַן דעם געביטהע
 דען גשורי אונד מעכתי, אונד
 געננטטע דאַן גאַנצע בשן יאיר
 דאַרפֿשאַפֿטען, נאָך זיינעם
 נאַמען, וועל־כען נאַמען ען
 יאיר בעהאַלטען האַט:
 (טו) דעם מִכִּיר גאַב אַיך
 גלעד: (טז) דעם ראוכנשן
 אונד גרשן שטאַממע אבער
 גאַב אַיך איינען טהייל פֿאַן
 גלעד, ביו אַם באַכע אַרנן,
 זאָ דאַם דיא מיטטע דען
 אַרנן דיא גראַנצע זיין
 זאַללטע: אונד ביו אַם באַכע
 יבֿק, דער גראַנצע דער
 זאַרנע עמון: (יז) פֿערנער
 דיא עבנע, אונד דען ירדן,
 דער איהרע גראַנצע זיין זאַלל, פֿאַן דעם זעע כנרת, ביו אַן דער זעע אין דער
 עבנע

תרגום אונקלוס

תְּרֻכּוּנָא וְכָל מִתְּנֵן הַהוּא יִתְקַרֵי אֲרֵע
 גִּבְרִיא: (יד) יֵאִיר בֶּר מְנַשֶּׁה נִסְבִּית
 כָּל־בֵּית־פִּלְזֵי תְּרֻכּוּנָא עַד־תְּחֻמֹּם
 גִּשּׁוּרָא וְאַפְקִירוֹם וַיִּקְרָא יִתְּהֵן עַל
 שְׁמֵיהֶן יִת מִתְּנֵן בְּפִרְגֵי יֵאִיר עַד יוֹמָא
 הַדִּין: (טו) וְלִמְכִיר יִתְּבִית יִתְּגֵלְעָד:
 יִתְּבִית מִן גְּלֵעָד וְעַד־נַחַל דְּאֲרֻנֵּן גַּז נַחַל וְיִתְּחֻמָּא וְעַד יִתְּבִקָּא דְּנַחַל
 תְּחֻמָּא רְבִנֵי עַמּוֹן: (יז) וְיִתְּשֵׁרָא גִירְדֵּנָא וְיִתְּחֻמֵּיהֶן מִגִּינוֹסָר וְעַד יִתְּמָא

רש"י

שְׂכַתִּי לְאַזְרָהֶם: (טז) תּוֹךְ הַנַּחַל כָּל הַנַּחַל
 וְעוֹד מֵעַבֵר לְשַׁפְתּוֹ כְּלוּמַר עַד וְעַד כְּכֹללֵי וּיִתְּ
 מִכָּאן: (יז) כְּנָרֶת מֵעַבֵר הִירְדֵן הַמְעַרְבִי
 הִי הַנַּחַל כִּי גַד מֵעַבֵר הִירְדֵן מִזְרָחִי וְכָל
 צִנּוֹרֵלֶם רֹחֵב הִירְדֵן כְּנֻגְדָם וְעוֹד מֵעַבֵר שַׁפְתּוֹ
 עַד כְּנָרֶת. וְהוּא שְׂכָאֵר וְהִירְדֵן
 וְגַבְלִי
 (טו) וְלִשְׁבֵט־גֵר
 דְּמִיִּשְׂרָא

באור

א' כ"ו, כ"ח), ההושיבו נשים נכריות (עזרא י' ב') שהם"א בהם כמו אשר וכן רבים: והנה
 נקרא מכלל ארץ רפאים, על שם עוג המולך בה, או מפני שהיתה בתחלה לרפאים וכשאררה
 לעוג, כי הוא והעם היושב בה מותר הרפאים (הרמב"ן): (יד) חוּת יֵאִיר, עיין (במדבר
 ל"ב

עבנע, אָדער דער זאַלצזעע, אונד ביו אם פֿוסע דעז בערגו פסגה, געגען מאָרגען: (יח) איך גאַב אייך דאַמאַלז פֿאַלגענדען בעפֿעהל: דער עוויגע אייער גאַט האַט אייך נון דיזעז לאַנד צום בעזיטצע געגעבען: איהר מיסט אַבער, אַללע שטרייטבאַרע מאַנגער אונטער אייך, געריזטעט פֿאַר אייערן ברודערן, דען קינדערן ישראל'ז הערציהען: (יט) בלאַס אייערע ווייבער, קינדער אונד פֿיה, (דען איך ווייס, דאַס איהר פֿיל פֿיר האַבט) זאַללען זיין דען שטאַרטען בלייבען, דיא איך אייך געגעבען: (כ) ביו דער עוויגע אייערע ברודער, זאָ וויא אייך, צור רוהע ברינגט, אונד זיא דאַז לאַנד זיינע

הַעֲרִבְהוּ יִם הַמֶּלֶח תַּחַת אֲשֶׁר־תִּפְּסְגָה מִזֶּרְחָה: יי וַאֲצוּ אֶתְכֶם בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲרוּצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי אֱהִיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כֹּל־בְּנֵי־חַיִל: יט רַק נְשִׁיכֶם וּמִפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם יָדַעְתִּי כִּי־מִקְנֵה רֶבֶךָם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: מַפְטוֹר כַּעַד אֲשֶׁר־יָגִיחַ יְהוָה לְאֱהִיכֶם כְּכֶם וִירְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

נעהמען, דאַז דער עוויגע

אייער

רש"י

תרגום אונקלוס

וגבול הירדן ומעבר לו: (יח) ואצו אתכם לבני ראובן וגד היה מדבר: לפני אחיכם הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה לפי שהיו גבורים ואויבים נוסלים לפניהם שאל' וטרף זרוע אף קדקד: ואחחנן

דמישרא ימא דמלחא תחות משפך מרמתא מדינחא: (יח) ופקדית יתבון בערנא ההיא למימר יי אלהכון יתיב לבון ית ארעא קדא למירתה סוריון תעברון קדם אחיכון בני ישראל כל מוריו חילא: (יט) לחוד נשיכון וטפליכון ובעירכון ידענא אן בעיר סגי לבון יתבון בקרויכון די יתבית לבון: (כ) עד די יגיח יי לאחיכון בנתבון וירתון אף אגון יתארעא דיי אלהכון

באור

ל"ב מ"א) בבאור: ולמכיר, עיין (שס ס"ט) בבאור: (יח) ואצו אתכם, לבני ראובן וגד ידבר: כל בני חיל, שצבם חלוצים תעבדו: (יט) ידעתי כי מקנה רב לכם, הוא מואמר מוסגר, וכן הוא בהעתק: (כ) ושבתם, אז תשובו: עיניך הראוהו, יתכן שתחסר מלת הן, והטעם עיניך הן הראוהו את כל וגו' והכני מביטחך שכן יעשה וגו': (כב) לכם, בשבילכם:

נאחחנן

דברים ואתחנן ג

תרגום אשכנזי כא

אלהיכם נתן להם בעבר הירדן
ושבתם איש לירשתו אשר
נתתי לכם: כא ואת יהושוע
צויתי בעת ההוא לאמר עיניך
הראת את כל אשר עשה
יהוה אלהיכם לשני המלכים
האלה בן יעשה יהוה לכל
הממלכות אשר אתה עבר
שמה: כב לא תיראום כי יהוה
אלהיכם הוא הנלחם לכם: ס
ג ואתחנן אל יהוה בעת ההוא
לאמר

אייער גאטט איהנען אויף
יענער זייטע דעז ירדן געבען
וויירד: אלזרען קאנט איהר
יעדער צו זיינער בעזיטצונג,
דיא איך איהם געגעבען,
צוריקקעהרען: (כא) דעם
יהושע גאב איך דאמאל
פאלגענדען בעפעהל: דוא
האזט נון מיט דיינען אויגען
אללעו געזעהן, וואז דער
עוויגע אייער גאטט דיווען
ביידען קאניגען געטראגן
האט: עבען אלזא וויירד דער
זעלבע אללען איבריגען ריי-
כען טהון, דאהין דוא קאמט:
(כב) פירכטעט איך ניכט
פאר איהנען, דען דער עוויגע
אייער גאטט איזט עז דער
פיר איך שטרייטעט:

(כג) בעפאר דיווען געשאה, האטטע איך דען עוויגען געפלעהט אונד געשפראכען:

תרגום אונקלוס

רש"י

אלהכון יתיב להזן בעברא דירדנא
ותתובון גבר לירושתיה די יהבית
לכון: (כא) ונת יהושוע פקדית
בעדנא ההיא למימר עינך חזון ית
כל די עבר יי אלהכון לתרין מלכיא
האילן בן יעבר יי לכל מלכותא די
את עבר לתמן: (כב) לא תדחלון
מנחון ארי יי אלהכון טימריה יגית
לכון:

(כג) ואתחנן אין חנון בכל מקום אל
לשון מתכת חכס. אף
על פי שיז להם לכדיקים לתלות במעשיהם
הטובים אין מבקשים מאת המקום אל מתכת
חכס לפי שאמר לו וחסותי את אשר אחזן אמר
לו בלשון ואתחנן. דבר אחר זה אחר מעשרה
לשונות שנקראת תפלה כדאיתא בספרי:
בעת ההוא. לאשר שכבשתי ארץ סיוח ועוב
דמיתי שמה הותר הכדר: לאמר. זה אחר
משלשה מקומות שאמר משה לפני המקו' איני
מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם
לאו

(כג) וצליתי קדם יי בעידנא ההוא

למימר

באור

(כג) ואתחנן, כל לשון תחנה אינו אלא בקשת החניכה מאת השם לא לגמול על מעשה
הטוב, וכן דעת רש"י וטעם ואתחנן וכבר התחננתי, כי כאשר הזכיר
יהושע ואמר כוונתו לאמר עיניך הראות וגו' (לעיל כ"א), יאמר הכה אנכי כבר התחננתי אל ה'
לעבור את הארץ, אך ה' מנעני מראות את הארץ הטובה לכן כוונתי את יהושע (דעת הראב"ע)

לאמר: כד אדני יהוה אתה
 החלות להראות את עבדך
 את גדלך ואת ידך החזקה
 אשר מי אל בשמים ובארץ
 אשר יעשה כמעשה
 וכגבורתך: כה אעבדך ונת
 ויראו את הארץ הטובה
 אשר

(כד) הערר! א' עוויגער! רוא
 רואט אנגעפאנגען דיינעם
 דינער דינע גראסע אונד
 דינע אללמאכט צו צייגען,
 דען ווא איוט איין גאטטליכען
 וועזען אויף היטמעל אדער
 אויף ערדען, דאס זאל בע
 טהאטען אונד וואונדער טהון
 קאנטע, אלז דוא? (כה) א!
 לאס מיך איבער דען ירדן
 צידען, דאמיט איך דאז
 פארטרעפליכע לאנד צו
 זעהען בעקאממע, דאז

תרגום אונקלוס

ר ש י

לטימר: (כד) יי אלהים את שריתא
 לאחואהית עבדך ית רכותך וית ידך
 תקפתא די אתהוא אלהא דישכנתך
 בשמיא מלעילא ושלית בארעא
 ולית דיעבד כעובדך וכגבורתך:
 (כה) אעבר פען ואחוי ית ארעא
 טבתא די

לאו: (כד) ה' אלהים. רחום בדין: אתה
 החילות להראות את עבדך. פתח להי' עומד
 ויפתח אף על פי שגזרה גזירה אמר לו ממך
 למדתי שאמרת לי ועתה הניחה לי וכי
 תופש הייתי נך אלא לפתוח פתח שבי הי' תלוי
 להתפלל כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו:
 את גדלך. זו מדת טובך וכן הוא אומר ועתה
 יגדל כא כח ה': ואת ידך. זו ימין שהיא
 פשוטה לכל באי עולם: החזקה. שאתה
 כובש ברומים את מדת הדין החזקה: אשר
 מי אל וגו'. איך דומה למלך בשר ודם שיש
 לעשות סכד ולעבור על מדותיו אתה אין מי
 פשוט אתה החילות להראו' את עבדך מלחמת
 הראוי מלחמת ל"א מלכים: (כה) אעברה כא. אין
 כא אלא לשון בקשה: ההר הטוב הזה:
 11

באור

וכן בתרגום אשכנזי: וטעם צעת ההיא כמו שכתב הרמב"ן, צעת הנזכרת שכנשתי סיון
 ועג והתקלתי להלחם בעממין שנתנו לישראל וחקתי הארץ לשני השבטים, והי' זה כאשר
 באמר לו עלה אל העברי' הזה (דברים ל"ב מ"ט) כי אז בקש רחמים והתקן התחנה הזאת,
 ובאשר לא שמע השם אליו, חזר והתפלל יפקוד ה' אלקי הרוחות איש על העדה (במדבר
 כ"א ו'), כמו שזכר שם וזהו וזו את יהושע הבא בסמך בפרשה: (כד) את גדלך, זו
 מדת טובך, וכן הוא אומר, ועתה יגדל כא כח ה' (שם י"ד י"ז): ואת ידך החזקה,
 היכולת לבלתי תכלית: אשר מי אל בשמים ובארץ, הטועים בשתוף וברבוי חליות יאמרו
 כא איה איפוא הוא האל האחר אשר יעשה וגו': ואונקלוס נטה מפשוטו של כתוב להרסוק
 הטעות, דאת הוא אלהא דשכינתך בשמיא מלעילא ושלית על ארעא, ולית דיעבד כעובדך
 וכגבורתך: ולשון הרב"ע, אתה החילות, אמר חכם מהחכמים, אתה החלות להראות את
 גדלך בשמים ובארץ, במעשים שכוהג העולם כס, ואת ידך החזקה, האותות שנעשו על ידו,
 עד שכודע בעולם כי אין אל כי אם הוא לבדו, והטעם תקיף בשמים, ששם המלאכים
 בהנבא

ואתחנן ג

תרגום אשכנזי כב

אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן הַהַר הַטּוֹב
 הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹן: כו וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה
 בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֲרִי
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לֶךְ אֵל-
 הַוּוֹסֵף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בְּדַבַּר הַזֶּה:
 כז עָלַה יִרְאֵה רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְשֵׁא
 עֵינַיָּךְ יִמָּה וְצַפְנָה וְתִימְנָה
 וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְּעֵינַיָּךְ כִּי-רֹא
 תֵּעַבֵּר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: כח וְצוּ
 אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְהַזְקִיחוּ וְאֶמְצְאוּ

דאז יענוייטו דען ירדן איוט,
 זאנדערליך יענען פארטרעפ-
 ליכען בערג אונד דען לבנון:
 (כו) אלליין דער עוויגע וואר
 אום אייערנטוויילען איבער
 מיך ערצירנט, אונד ער-
 הארטע מיך ניכט: ער
 שפראך פילמעהר צו מיר,
 לאס גענוג זיין! רעדע מיר
 פאן דויער זאכע ניכט מעהר!
 (כז) שטייגע אויף דיא
 שפיטצע דען פסגה, ערהעבע
 דינע אויגען געגען אפענד,
 מיטטערנאכט, מיטטאג אונד
 מארגען, אונד זייע דין
 הערום: דען איבער דען ירדן
 זאללוט דוא ניכט געהען:
 (כח) דעם יהושע ערטהיילע

בעפעהלע, דאס ער קיהן אונד טאפפער וייא, דען

תרגום אונקלוס

רש"י

די בעברא דינא טורא טבא הדין
 ובית מקדשא: (כו) והנה רגז מר-
 קדמי עלי בדילכו ולא קבל מני
 ואמר לי סגילך לא תוסף למלא
 קדמי עוד בפתימת הדין: (כז) סק
 לריש רמתא וזקף עינך למערבא
 ולצפונא ולדרומא ולמזרחא וחזי
 בעינך ארי לא תעבר ית ירדנא
 הדין: (כח) ופקד ית יהושע ותקפחי
 ואלמתי ארי

זו ירושלים: והלבנון זה בית המקדש:
 (כו) ויתעבר ה' כתמלא חמה: למענכם
 אתם גרמתם לי וכן ויקניפו על מי מריבה
 וירע למשה בעבורם (תהלים ק"ו): רב לך
 שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה
 סרבן מפניו: דבר אחר רב לך הרבה מזה
 שמור לך רב טוב השפן לך: (כו) וראה
 בעיניך. בקשת ממני ואלהה את הארץ הטובה
 אני מראה לך את כולה שאמר ויראה ה' את
 כל הארץ: (כח) וזו את יהושע על המרחות
 ועל המשאות ועל המריבות: וחזקוהו ואמרו
 בדברך שלא יבז לומר כשם שנענש רבי
 עליהם כך סופי ליענש עליהם מבטיו אני כי
 הוא

באור

בהנבא, ובארץ, שש בני אדם והקיות, כמעשך, שהם כלם בחכמה, וכגבורותך,
 ביכולת, ועם זו הפרשה לחנן את ארץ ישראל, ואם הארץ תהי' חגיבה ישמרו מצות השם
 שלא יגלו ממנה ע"כ: (כה) ההר הטוב, כמו ואלהה ההר הטוב: ההר הטוב זו ירושלים
 (רש"י): והלבנון, זה בית המקדש (רש"י), וכן תרגם אונקלוס: (כו) ויתעבר ה' בי
 למענכם, אתם גרמתם לי, וכן הוא אומר וירע למשה בעבורם (תהלים ק"ו), עיין (לדברים
 א' ל"ז) בנאור: בדבר הזה, בשביל דבר זה: (כו) ראש הפסגה, הוא הגיא אשר בשדה
 שואב ראש הפסגה: ושא עיניך וגו' וראה בעיניך, כל מה שתוכל לעשות בעיניך עשה,
 כאלו

תרגום אשכנזי

ואתחנן ג ד

כִּי־הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעַם הַזֶּה
וְהוּא יִנְחִיל אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר תִּרְאֶה: כט וַיָּשָׁב בְּגֵי
מִזְרַח בֵּית פְּעוֹר: פ

ד א וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶרֶץ־
הַחֲקִים וְאֶרֶץ־הַמְּשַׁפְּטִים אֲשֶׁר
אֲנִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת
לְמַעַן תִּחְיוּ וּבְאֶרְצָם וּירְשֶׁתֶם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי

אכתובם

דען ער זאלל פאר דיזעם
פאלקע הערגעהען, אונד
איהנען דאז לאנד צום בעזיסן
אויסהיילען, וועלכען דו-
זעהען ווירוט: (כט) וויר
לאגען דאסאלו אים טהאלע
געגען בית פעור איבער:

ד (א) אלוץ ישראל! גע-
רהארבע דען גע-
זעטצען אונד רעכטען, דיא
איך אייך לעהרע, דאמיט
איהר לעכט אונד אין דאז
לאנד, וועלכען דער עוויגע
אייער גאטט, אייך איינגעבען
ווילל

תרגום אונקלוס

רשי

אֲרִי־הוּא יַעֲבֹר קִדְּם עֲמַא חֲדִין וְהוּא
יִחְסִין יִתְחַזֵּן יִתְאַרְעָא דִּי תַחְוֵי:
(כט) וַיִּתְּבַנָּא וּבְחִיקְתָּא לְקַבֵּיל בֵּית
פְּעוֹר:

ד (א) וּבְעֵן יִשְׂרָאֵל שְׁמַע לְקוּמְיָא
וּלְדִינְיָא דִּי אָנָּא מְלַף יִתְבוּן
לְמַעַבְד כְּדִיל דְּתִיחֹן וְתַעֲלוֹן וְתִרְתֹּן
יִתְאַרְעָא דִּי יִי אֱלֹהָא דִּאֲבַתְתְּכוֹן

הוא יעבור והוא יכחיל: כי הוא יעבור. אם
יעבור לפניו יכחיל ואם לאו לא יכחיל וכן
אתה מוכח כששלת מן העם אל העי והוא ישב
ויכו מרס חכמי העי (יהושע ז') וגו' וכיון
שנפל על פניו אמ' לו קום לך קום לך כתיב את'
הוא העומד במקומך ומשלת את בני למלחמה
למה זה אתה נופל על פניך לא כך אמרתי
למשה רבך אם הוא עובר עוברין ואם לאו אינן
עוברין: (כט) ונשג בגיא וגו'. וכנמדדתם
לע"א ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים
והכל מחול לך ואני לא זכיתי לימחל לי:

באור

כמו אמר עיניך תהיינה בארץ אבל אתה לא תהי' בארץ, כי לא תעבור את הירדן: (כח) וצו
את יהושע, על הערמות, על המשאות ועל המריבות (רש"י): וחזקוהו ואמצוהו, בדברך,
שלא ירד לבו לומר, כשם שנענש רבו עליהם, כך קופי ליענש עליהם, מבעיתו אני כי הוא
יעבור והוא יכחיל: אשר תראה, על ראש הכסנה: (כט) ונשב בגיא, טעמו וכבר
ישנו בגיא הזה שהוא ראש הכסנה, כי משם נסעו אל ערבות מואב, והגיא הוא זהר
העבריים, כי כן מפורש (דברים ל"ד ו'): ועתה החל לדבר על המצות, ובעבור שהיו מול
בית פעור החל לדבר בע"ז (הראב"ע), וכן דעת הרשב"ם:

ד (א) מלמד אתכם לעשות, כי עיקר הלמוד לעשות המצות (הראב"ע): למען
תחיו, כי עובדי פעור נשמדו: (ב) לשמור את, דעת המתרגם האשכנזי, כמו
לא תוסיפו ולא תגרעו כי אם לשמור: ויתכן שפירושו כדי לשמור, ואמר אל תוסיפו

כדי

א/ע י/ב י/ג י/ד י/ה י/ו י/ז י/ח י/ט י/י י/יא י/יב י/יג י/יד י/טו י/טז י/יז י/יח י/יט י/כ י/כא י/כב י/כג י/כד י/כה י/כו י/כז י/כח י/כט